

Referent w oparciu o źródła wskazuje na istnienie Płocka już w połowie XI w. Wcześniejsze dzieje Płocka, szczególnie w IX i X w. zostały pominięte, gdyż brak jest dotychczas wystarczającego zasobu źródeł archeologicznych wydobytych na terenie Płocka oraz zbadanych krytycznie. Zadaniem referatu było wstępne zebranie i przeanalizowanie najdawniejszych wiadomości o Płocku zawartych w źródłach pisanych i literaturze naukowej, wysunięcie sugestii w sprawie przemian w topografii dawnego Płocka, aby w ten sposób pomóc archeologom przy rozpoczętych badaniach wykopaliskowych. Jednostronność referatu wypłynęła z jego bardziej praktycznego i specjalnego przeznaczenia w początkowym okresie badań.

Kościoty budowano zazwyczaj w osadzie. Związek Płocka z Wisłą i jego wielośrodkowość poświadczona jest rozmieszczeniem najstarszych kościołów na skarpie wzdłuż brzegów Wisły. Jedynie kościół św. Idziego, być może fundowany już na pocz. XII w. stał w znacznym oddaleniu od Wisły (w pobliżu dzisiejszego zbiegu Królewieckiej i Tumskiej). Data fundacji tego kościoła, jego charakter i miejsce lokalizacji wymagają badań.

Początek fundacji książęcej klasztoru dominikanów pod wezwaniem św. Dominika sięgają 1225 r., a drugi klasztor z kościołem pod wezwaniem św. Trójcy ufundowała na początku XV w. w mieście Płocku księżna Aleksandra, żona księcia Ziemowita Mazowieckiego, a siostra Jagiełły.

Kolegiatę w Płocku pod wezwaniem NM Panny ufundowała na początku XII w. Dobiechna, wdowa po Wojławie. Kościół ten, zwany też w źródłach kościołem Wojławowej identyczny jest z później znanym (w XIV—XV w.) kościołem i klasztorem norbertanek. Stwierdzenia te zrodne są ze źródłami i mają uzasadnienie w wynikach dotychczasowych opracowań. Kolegiata Wojławowej pod wezwaniem NM Panny nie jest identyczna jednak ze znaną od pocz. XII w. kolegiatą pod wezwaniem św. Michała Archanioła.

Interpretacja terminów „civitas”, „Urbs” i „castrum” może wydawać się do pewnego stopnia dowolna, ale pamiętając, że określenia te miały w źródłach współczesnych charakter raczej opisowy niż normatywny, a w powszechnie stosowanej łacińskiej terminologii średniowiecza znacznie dość określone, można było przyjąć, że także rozumienie tych terminów było właściwe tak kronikarzowi jak i pisarzowi kancelarii z racji ich wykształcenia.

Referat ma charakter wstępny i roboczy u progu rozpoczętych zespołowych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych nad przeszłością Płocka.

Odpowiedź mgr. Cieśli i mgr. Gąssowskiego zakończyła pierwszy fragment konferencji.

Po krótkiej przerwie wycieczkowej uczestnicy konferencji wysłuchali „Sprawozdania z inwentaryzacji architektonicznej w r. 1956

W sprawie referatu mgr. Cieśli zaznacza, że referat ten był przeznaczony dla potrzeb archeologów. Referentowi chodziło o zgrupowanie jaknajwiększej ilości konkretnych faktów, nie było w nim natomiast miejsca dla spraw historii i życia miasta. Pełne zobrazowanie życia Płocka i jego mieszkańców w wieku XI, XII i XIII jest niemożliwe bez zgromadzenia i przestudiowania odpowiedniej ilości materiałów archeologicznych. Po przeprowadzeniu badań wykopaliskowych zostanie wyjaśnionych wiele spraw wątpliwych związanych z pracą i życiem całego społeczeństwa, a w szczególności klas producentów. W chwili obecnej pewne detale można określić jedynie na podstawie analogii z innymi miastami, w których badania tego rodzaju zostały wcześniej zakończone i opracowane, ale w referacie chodziło raczej o wyłowienie pewnych odrębności właściwych tylko Płockowi. Dopiero wyniki szczegółowych badań na terenie Płocka i jego okolicy umożliwią stworzenie archeologicznej syntezy. Obecnie synteza taka dałaby obraz wypaczony, w wielu szczegółach niezgodny z prawdą.

Odpowiadając prof. Herbstowi mgr. Gąssowski zaznaczył, że w 1956 r. nie przeprowadzono badań we wszystkich ośrodkach, które początkowo objęte były planem, ponieważ w wykop na wzgórzu tumskim zaangażowano zbyt wiele czasu i sił.

Nawiązując do wypowiedzi prof. Karwasińskiej w przedmiocie charakterystyki położenia grodów nadwiślańskich, oraz poruszonej w związku z tą wypowiedzią sprawy badań w Sandomierzu, mgr. Gąssowski zakomunikował, że Sandomierz jest już częściowo zbadany i w opracowaniu jest monografia na ten temat. Wyniki badań w Sandomierzu dadzą wiele materiałów porównawczych. Np. w Sandomierzu analogicznie jak w Płocku istniały dwa ośrodki dominikańskie, przy czym ustalono, że ośrodek znajdujący się po za murami jest starszy. W Płocku sprawa ta przez długi okres czasu nie była rozstrzygnięta. Obecnie przyjmuje się, że podobnie jak w Sandomierzu ośrodek położony za miastem jest starszy.

Płock historyczny powstał prawdopodobnie na terenie starszej osady. Zadaniem archeologów jest rozwinięcie poszukiwań za tym najstarszym Płockiem.

Zagadnienie osady napalowej przy ul. Grodzkiej. Mgr. Gąssowski ma wątpliwości co do chronologii tej osady i co do tego, czy była to wogóle osada napalowa. Dla ustalenia tego faktu należałoby przeprowadzić nowe badania. Mgr. Gąssowski uważa, że odkryte przez prof. Gelinka elementy drewniane nie były szczątkami osady napalowej, a jedynie resztkami jakiejś konstrukcji drewnianej, może średniowiecznej lub nowożytejnej.

w Płocku”, opracowanej przez mgr. inż. arch. Zdzisława Tomaszewskiego.

Z powodu nieobecności prelegenta Sprawozdanie składa mgr. Barbara Bieniewska.